

Національна
академія наук України

Інститут
української археології та джерелознавства
імені М.С.Грушевського

Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

Видавництво "Світ"

<http://svit.gov.ua/>

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ

ТВОРИ у 50 томах

Видавнича рада:

Борис ПАТОН — голова
Любомир ВИНАР • Іван ДРАЧ • Аркадій ЖУКОВСЬКИЙ
Володимир ЛИТВИН • Олексій ОНИЩЕНКО • Сергій ПЛОХІЙ
Френк СИСИН • Ярослав ЯЦКІВ

Головна редакційна колегія:

Павло СОХАНЬ — головний редактор
Ігор ГИРИЧ — відповідальний секретар
Сергій БЛОКІНЬ • Геннадій БОРЯК • Віктор БРЕХУНЕНКО
Галина БУРЛАКА • Василь ДАНИЛЕНКО • Микола ЖУЛИНСЬКИЙ
Мирон КАПРАЛЬ • Олександр КУЧЕРУК • Олександр МАВРІН • Ігор МЕЛЬНИК
Надія МИРОНЕЦЬ • Юрій МИЦИК • Всеволод НАУЛКО • Світлана ПАНЬКОВА
Руслан ПИРИГ • Валерій СМОЛІЙ • Ольга ТОДІЙЧУК • Василь УЛЬЯНОВСЬКИЙ
Ярослав ФЕДОРУК • Андрій ФЕЛОНЮК • Варвара ШУЛЬГА

Михайло
ГРУШЕВСЬКИЙ

Том 13

Серія

Літературно-критичні та художні твори
(1887–1924)

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО
«СВІТ»
2012

УДК 94(477)
ББК 63.3 (4 УКР)
Г 91

*Випущено на замовлення Державного
комітету телебачення і радіомовлення України
за програмою “Українська книга” 2012 року*

*Затверджено Вченою радою
Інституту української археографії та джерелознавства
імені М.С.Грушевського НАН України*

Упорядкування, коментарі, мовна редакція текстів М.Грушевського та пояснення слів —
Галина БУРЛАКА

Переклад висловів іншомовного походження — Мирослав ТРОФИМУК

Видавництво “Світ”

<http://svit.gov.ua/>

ISBN 978-966-603-223-5
ISBN 978-966-603-742-1 (т. 13)

- © Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С.Грушевського НАН України, 2012
- © Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, 2012
- © Бурлака Г., коментарі, 2012
- © Видавництво «Світ», дизайн та художнє оформлення, 2012

РОЗДІЛ IV

НЕЗАКІНЧЕНІ ТВОРИ, ФРАГМЕНТИ

“НЕДАЛЕКО ВЕЛИКОГО ГОСТИНЦЯ ЗІ ЛЬОВОА ДО ГАЛИЧА...”

I

Недалеко великого гостинця зі Львова до Галича*, на згір'ю при потоці, що спливав до Зубрі*, стояла оселя Дмитра прізвищем Сокольника.

Так звали його тому, що давніше він, а перед тим іще й його батько були княжими сокольниками. І він і його батько були княжими холопами “доможитами”, в домі вихованими; батько Дмитрів, Радко на ім'я, служив сокольницьку службу ще старому королеві Данилові*. Потім віддав його старий король синові Льву разом з іншими сокольниками, а Лев, осівшись в новозбудованім Львові*, посадив його разом з іншими в долині над Щирцем* — відтоді й почала прозиватися та осада Сокольниками*.

Добрий був сокольник старий Радко, знав і хвалив його собі дуже князь Лев, а ще ліпше удався його старший син Дмитро: ніхто не вмів так “виконувати”, дресувати молодих соколів чи кречетів, так добре коло них ходити, так зручно посилати їх на ловах, як він, і дуже любив його князь Лев. На ловах під Львовом найчастіше посилав він Дмитрову птицю, і не було ще випадку, аби вона себе скомпромітувала. Був при тім статечний і порядний. Говорили вже, що по старім тивуні...* що держав соколій порядок на львівськім дворі, не хто інший дістане його, як Дмитро Радчич, і вже завчасу в Сокольниках примазувалися різні далекоглядні політики до будущего сокольного, та все сі комбінації пішли прахом, так як і багато інших — через женячку Дмитра.

Було Дмитрові двадцять рік, як одного осіннього дня, посылаючи молодих кречетів, з товаришом забилися вони аж під Звенигород* і упросилися на нічліг у одного смерда... в Городиславичах*. Заможний господар гостинно прийняв княжих слуг. Непримітно минула година при вечері й на вечері, коло джбану свіжозвареного меду, весело балакали сокольники з старим господарем і його синами, але Дмитрові очі оберталися все частіше від столу й кубків, слідячи за зграбною поставою молодої доньки Марини, що зберала вечеру й поралася коло господарства. Впало в око Дмитрові дівоче лице, карі очі й русі коси, й не спішився він до Сокольник: дуже радо прийняв він запросини — лишитися на обід і сильно запрошував господаря та його синів — загостити на храм та на братчину на Святу Покрову*.

Від того часу якось так все траплялося, що соколи й кречети, й яструба Дмитрові дуже часто летіли під Звенигород, до Городиславич, і він за ними туди мусив подаватися. Не завсіди заїздив він, щоправда, до хати старого..., але не минуло майже й разу, аби не побачив він де Марини, найчастіше при криниці, під горою, під вільхами старими — добре там було коня напоїти та й самому напитися, та й забавитися трохи, а диви — й Марина йде по воду.

Їздив так не раз Дмитро та поїв коня в Городиславичах, та й спитався одного разу дівчини — чи не пішла б вона за нього. Зашарілася дівчина та й очі спустила.

Пішов Дмитро з тим же до старого..., оповів йому та й спитався, чи має сватів посилати. Мовчки вислухав його ..., помовчав та й, підвівши свою сиву голову, сказав Дмитрові:

— Любий ти мині, сину, й радий би я тебе за зятя мати, та не можна тому статися. Хоч би тебе князь і золотом поковав, та таки ти княжий холоп. Не винен ти тому, та й я також, але дитини в неволю не да[м] і не хочу, щоб мої внуки були холопами.

І так він то сказав сильно, що Дмитрові й слова відповіді не знайшлося. Поклонився й пішов, та просто й поїхав собі до Сокольник: не стало серця й дівчині сказати про батькову відповідь, ані в очі її глянути.

Три дні по тому шибався Дмитро з своїм конем по лісах і горах, не їв і не пив, і коня мало не збавив. Залізом зтяжіла на серці йому відповідь старого..., а то тим тяжше, що не знаходив він проти неї слова опору. Вирісши в неволі, в добрі й привілля, не чув він ніколи досі на собі пут неволі — було то тільки слово, звук порожній, аж тепер сей невольничий ретязь так якби на шиї почув. Правду каже старий — хоч князь його золотом окує, невольник він тільки та й годі. Нема йому волі, нема дороги й самому, а що вже та й казати, аби з собою та й вільну людину неволити. Сто раз правду каже старий...

Вернувся він до Сокольник, а та гадка йому з голови не виходить. І що то зробити — не знати. Якби тільки про нього мова йшла, от коротка б річ була: не подивився б на княжі золотом шиті кафтани, сріблом набивані зброї, кинув би все та й пішов світ за очі — за волею, свободою. Та що ж тоді з Мариною. Ані з собою взяти, ані тут лишити...

Гей, дівчино, маковий, червоний цвіте.

Ізв'язала еси мене, прив'язала еси мене — ані піти, ані жити.

Помітив і тивун ..., що з Дмитром якась відміна сталася — до себе став неподібний, і в наряді нема вже давнього ладу. Любив його, тож і не сказав, не дорікнув нічого при людях, лише сам на сам спитався:

— Що тобі сталося, Дмитре, чи тебе наврочено, чи ти хорий?..

І розповів йому Дмитро все, як батькові, та і щиріше, як батькові, — про своє сватання й всі свої гадки. Насупився ..., і він був невольник, хоч і тивун, княжий улюбленець, і в його відізналося в душі те, що виносив в собі тепер Дмитро, та нічого не сказав йому про те. Подумав та й каже.

— Що ж, сину, треба щось пробувати, та тільки тобі ніхто в тім не допоможе, окрім князя.

— З князем?!.. — аж скинувся Дмитро від тих слів, а ... [тивунів] усміх поліз з-під усів по виду.

Запримітив Дмитро той усміх, і так, якби огонь хто йому приложив. Цілий світ би пройшов, а тут на саму думку — до князя звернутися — настрашився. “Видко, таки холопська кров в мині”, — подумав і сказав як міг спокійніше:

— Що ж, як з князем, то й з князем.

— Так, сину, проси, нехай тебе пустить, чи викупитися позволить. І наш князь не все поб’є, а часом і пожалує.

Дійсно, грізний був князь Лев. Не вмів він дарувати, хто б то ішов проти нього, ставав йому на дорозі. Свіжа в пам’яті була історія, як він з власної руки вбив на <парі> свого приятеля й кума князя литовського, Войшелка*, пригадавши собі, що не йому, а братові Шварну* записав він своє князівство. Та покірних і послушних, а особливо слуг вірних, вмів він і жалувати. Недурно княжий дяк Полікарп з Дорогобужа*, що довго служив йому і бачив його не раз і гнів, і ласку, зложив про нього таку припівку:

Лев рыкайя на врагы, отець благъ на другы

Яко же врагы страшаше, тако же своя слугив миловаше.

Знав се й Дмитро, й постановив таки спробувати з князем справи. Можливість якогось виходу з теперішнього положення додало йому духу, так що по кількох тих тижнях він зібрався до Городиславич повідати Марину.

Зблідла й сплалася та, побачивши Дмитра: по тім від’їзді, довго не бачивши його, думала, що він вже закинув гадку про неї. Дмитро повів її свої гадки і тугу, оповів і свій плян про князя. Він постановив скористати з нагоди, яку дадуть йому великі лови, що мали відбутися восени під Львовом, і говорити з князем.

Сей плян потішив і Марину.

Проїшло пара місяців. Настала й осінь.

Ох, гучні лови урядив князь Лев того року під Львовом. І тепер ще серце старого сокольника стрепенеться, як пригадає він їх, хоч стільки бачив він на своїм віку тих княжих ловів різних князів, не тільки в Галицькій землі, а й по інших землях.

Багато з’їхало[ся] князів й панства. Приїхав молодий князь Юрій Львович* з Холма з молодою жінкою*, що незадовго привіз з далекої півночі, з холодного Суздаю. Цікаво розглядалася молода княгиня в тутешніх звичаях і обичаях та прислухалася іншій полудневій мові і вимові. Приїхав брат князя Льва Мстислав*, і степенний князь ... зі своїми боярами. Був і угорський королевич ..., і польські князі ..., і багато з ними панів на баских конях і в дорогих уборах, а ще дорогшими пишалися перед ними бояре й отроки князя Льва. Амбітний був на тім покійник, і не дав би себе ні в чім перебігти — ні в конях, ні в зброях, ні в дорогих уборах.

Кілька тижнів тривали лови. Били медведів під Бібркою*, ловили зайців тенетами під Щекотовим*, а кінчила се соколина забава під Город-

ком*. На широких ставах і мочарах... жили й ховалися табуни лебедів в затишних заповідних місцях, і на них уряджено тепер лови. Вибрані княжі сокольники з-під Львова, з-під Звенигорода й Перемишля, в різнобарвних кафтанах, прошиваних золотом, в борсукових шапках, на дорого убраних конях, піднесли птиць визначнішим гостям. Стрілою високо злітали оці кречети й потім, як камінь, перевертаючися в повітря, злітали на білих лебедів. Отроки на проворних конях ловили й добивали недобитих птиць... Во весь голос похваляли гості добру школу й порядний порядок його соколиної охоти, зручність і проворність його ловців і отроків. Дуже був розвеселий і утішений князь Лев.

Він пускав і сей раз Дмитрових птиць і сказав йому по особливо щасливій посилці.

— Завсіди був ти, сину, міні милий, а сей раз догодив найбільше. Хотів би я тобі щось зробити — та скажи вже сам, що ти хотів би мати?

Ухопився Дмитро за сю нагоду.

— Княже мій, господине! Радий був я тобі завсіди служити, як і батько мій служив, і радий служити до смерті, тільки зроби міні ласку, зроби мене вільним, аби служив тобі не яко холоп з неволі, а як вільний слуга з доброї волі.

Насупився на ті слова князь Лев і жила йому на чолі набігла. Недобрий то був знак і острах пішов по боярах і отроках наоколо.

— Чим же тобі перехтілося холопом моїм бути? Чи скривдив тебе хто? Чи забракло тобі чого?

— Княже мій, господине, не гляди на мене, як лев на ягня, а зглянься на мою біду, як батько на дитя. Не забракло міні нічого з ласки твоєї, є в мене всього на достатку, та спала міні туга по дівчині, та вона не піде за холопа, а без неї міні не ясний білий світ, ані милі твої княжі соколи, ані твоя, княже, потіха...

Втихомирило княже серце таке щире слово, ізм'як князь Лев. Поговорив з тивуном і, закликавши дяка свого Владичка, казав йому списати грамотку:

“В ім'я Боже! Аз князь Лев, син короля, внук Романов, пустив мого холопа Дмитра, Радкового сина, сокольника, і чиню його вільним з дітьми його. А дав йому за службу єго притереб¹ мій в лісі над Зуброю за Ольшаним болотом, в обель, вічно. А хто слово се мое порушит, судитися буде зі мною перед Богом. А писав се княж[ий] писар Іван дяк, прозвищем Владичка, в літо шість тисяч вісімсот...”²

З сею грамотою Дмитро зараз, другого дня рано, по скінчених ловах, погнав до Городиславич. Коли городиславицький прочитав її перед [старим]... той страшенно зрадів:

¹Новорозроблений під ріллю ґрунт.

²Від Хреста тисяча двісті...

— Видно, маєш у Бога щастє, Дмитре, а мині коли б якнайдовше з нього тішитись!

Зараз змовили при сусідах Марину за Дмитра, краяли <пир>¹ і щедро полили сі заручини медом, а за два тижні було й весілля, і що вже тоді вицідили меду з княжої медуші², то вже тяжко й описати було б. Цілі Сокольники ходили “веселі”³ з тої “кози”.

Марина прийшла на господарство до Сокольників і Дмитро додержав своєї обіцянки князю Льву: доки жив старий князь, він служив йому сокольником справно і вірно, а не став тивуном тільки тому, що старий князь Лев не любив таких служб повіряти вільним слугам. Тільки як зложили старого князя в марморяній труні під монастирським склепіннем, а у Львові сів Юрій Львович і зачали рядити княжим господарством нові, приведені з Холма слуги, поклонився Дмитро новому князеві й пішов господарити на подарованім йому князем Львом притеребі.

Пішов не з порожніми руками. Холопи, по праву, не могли мати ніякого майна, але у князів і більших бояр стояли не раз дуже добре, ліпше часом від свобідних смердів. Дмитро зроду належав до заможного дому і помножив батьківщину по батьковій смерті. Тепер був час пустити в рух сі засоби. З Дмитра вийшов завзятий господар. Рік у рік корчуючи ліс довкола своїх “притеребів”, він розширяв усе свої засіви й сіножаті, і згодом посадив одну, а далі й другу родину підсусідків, завів худобу. На горі в лісі заложив пасіку — тридцять бортних дерев було в ній. На потоці з’явився млин — спочатку маленький, а далі побільшений — на два колеса, а третю ступу. Задоволеним оком споглядав на сей зріст господарства Дмитро, міркуючи, що будуть мати чим господарити його діти.

II

Дмитро мав двох синів: старшому — двадцять, меншому минуло вісімнадцятий. Були й старші, та ще в маленькості повмирали, окрім одної доньки, давно виданої заміж в сусіднє село й відділеної.

Тужив Дмитро, ховаючи старших синів, зате сі молодші йому удалися — то вже кождий мусив йому признати. Таких проворних, сильних, метких парубків нелегко було знайти в околиці. Старший навіть був добре письменний. Був то амбїтний хлопчина, що не зносив, аби хтось мав перед ним першенство, і не терплячи, що попові сини хвалилися перед іншими сільськими своїми товаришами своєю “грамотою”, напер на батька, щоб той і його дав у науку.

¹ Ритуальний звичай при заручинах.

² Пивниця на мед.

³ Так делікатно говорилося про п’яних.

с. 491 ... як Святослав остаточно поруїнував Хозарське царство й городи персидські по Каспійському морю... — Хозарський каганат, Хозарія (650–969) — середньовічна держава, створена кочовим народом хозар, контролювала територію Північного Кавказу, Нижнього і Середнього Поволжя, сучасного північно-західного Казахстану, Приазов'я, північну частину Криму, а також степи і лісостепи Східної Європи до Дніпра. Зі становленням Київської Русі у хозарів з'явився сильний противник. У 964 р. князь Святослав звільнив останнє залежне від хозар слов'янське плем'я в'ятчів і в наступному 965 р. розбив військо хозар з каганом на чолі і захопив фортецю Саркел. У 968–969 рр. руси, діючи в союзі з огузами, зруйнували Ітіль і Семендер. Цей момент вважають кінцем незалежної Хозарської держави.

с. 493 ... як той хлопець, grabарів син, що за Володимира подужав печенезького перебіяця й став боярином — літописне оповідання, зафіксоване під 993 р., про поєдинок руського хлопця Кирила Кожум'яки з печенезьким борцем. За цю перемогу князь зробив Кирила та його батька “великими мужами”, тобто надав їм боярський титул.

“Недалеко великого гостинця зі Львова до Галича...”

Перша публікація — у виданні: *Грушевський М.* Із літературної спадщини. — К., 2000. — С. 315–319.

Друкується за автографом: ЦДАК України. — Ф. 1235, оп. 1, спр. 261, арк. 91–98.

Твір без назви, незакінчений. На першому аркуші — авторська дата: 2 (15) / VIII. 1901 р.

с. 494 Галич — колишній центр Галицько-Волинського князівства, перша згадка про місто відноситься до 898 р. Найбільшого піднесення Галич досяг за *Ярослава Осмомисла (1153–1187)*. У 1367 р. одержав магдебурзьке право. Сучасний Галич — районний центр Івано-Франківської області.

Зубря, Зубра — невелика річка в межах сучасних міста Львова, Пустомитівського та Миколаївського районів Львівської області.

... королеві Данилові — *Данило Романович (1201–1264)* — руський князь з династії Романовичів, правитель Галицько-Волинського князівства.

... Лев, осівши в новозбудованім Львові... — *Лев Данилович (бл. 1228–бл. 1301)* — галицько-волинський князь. Львів заснований його батьком Данилом Романовичем в середині XIII ст. й названий на честь сина. У 1272 р. Лев переніс столицю Руського королівства до Львова.

... в долині над Щирцем... — ліва притока річки Дністер, тече територією Пустомитівського, Миколаївського районів Львівської області.

... відтоді й почала прозиватися та осада Сокольникми — Сокольники — тепер село Пустомитівського району Львівської області. Перша згадка про нього в історичних документах датується 1393 р.

Говорили вже, що по старім тивуні... — автор почав був писати ім'я цього тивуна “Гр”, але потім перекреслив ці перші літери й залишив крапки, так і не найменувавши персонажа.

...з товаришом забилися вони аж під Звенигород... — Звенигород — село тепер Пустомитівського району Львівської області. Колишня столиця Звенигородського князівства (XI–XII ст.).

... і упреслися на нічліг у одного смерда... в Городиславиач — Городиславиачі — село тепер Пустомитівського району Львівської області. Вважають, що село засноване у 1441 р.

... загостити на храм та на братчину на Святу Покрову — тобто на храмовий празник — сільське свято на честь святого чи події, ім'ям якого названий сільський храм. Братчина — спільне застілля у селі, влаштоване в складчину. 14 жовтня — свято Покрови Пресвятої Богородиці або, як кажуть у народі, Святої Покрови.

с. 496 Войшелк Міндовгович (бл. 1225–1268) — Великий князь Литовський у 1264–1267 рр. У квітні 1268 р. під час перебування у гостях у галицько-волинського князя Василька Романовича убитий претендентом на литовський престол Левом Даниловичем.

... не йому, а братові Шварну... — *Шварно Данилович (1230–1269)* — князь Галицький, Холмський (з 1264) і Великий князь Литовський (1267–1269), молодший син князя Данила Романовича.

Дорогобуж — місто, тепер районний центр Смоленської області Росії.

... молодий князь Юрій Львович... — (між 1252 і 1257–1308) — галицько-волинський князь. Після смерті батька Льва Даниловича у 1301 р. об'єднав усі землі Галицько-Волинського князівства. При ньому це князівство зазнало розквіту й економічного добробуту. З 1303 р. титулував себе “королем Руси, князем Ладимирі”.

... з молодію жінкою... — йдеться про Євфимію, княжну Куявську, княгиню Галицьку та Володимирську, дружину короля Руського Юрія Львовича. Походить з династії П'ястів.

Прийав брат князя Льва Мстислав... — *Мстислав Данилович (1289–1292)* — четвертий син Данила Галицького, князь луцький, володимирський і берестейський.

Бірка — місто тепер у Перемишлянському районі Львівської області на річці Бірка.

Щекотів — давнє місто, про яке згадано в Літописі Руському під 1242 р. Його залишки збереглися на околиці села Глинськ тепер Жовківського району Львівської області.

с. 496–497 Городок — тепер адміністративний центр Городоцького району Львівської області, розташоване над річкою Верещицею, лівою притокою Дністра, за 25 км від Львова.

ЗМІСТ

	с. текстів	с. ком.
Розділ І. ПРОЗА	5	543
На траві.	7	543
“Я був тоді у гімназії, в останньому класі...”	12	544
Неробочий Грицько Кривий	22	545
Перехожі	39	546
Старий терен	42	547
Остання кутя	48	547
Особисте щастя	58	548
Пан	72	550
Перешкода	82	551
Історія одної ночі	90	552
Ясновельможний сват	106	553
Ніч	123	559
Предок	127	559
Пенати	132	560
Комета	142	560
З похорону	152	561
Тестамент	157	561
Як ми стрічали Новий рік	179	561
Біжниця в Зомербергу	183	562
На горах	196	563
У Святої Софії	200	563
Історія синьйори Занети Альберіго з Венеції	215	565
Розмова з Кривоносом	228	565
Вихрест Олександр	233	566
Розділ ІІ. ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ	239	567
Хмельницький в Переяславі	241	567
Ярослав Осмомисл	299	571
Розділ ІІІ. ПЕРЕКЛАДИ	351	573
В. Гаршин. Чотири дні	353	573
Житіє Олексія, чоловіка Божого	361	573
Житіє святого праведного Филарета Милостивого	367	573
Д. Мамін-Сибіряк. Майя	377	574
Д. Мамін-Сибіряк. Баймаган	386	574
Г. Флобер. Іродіяда	395	574
Предок	419	575

Розділ IV. НЕЗАКІНЧЕНІ ТВОРИ, ФРАГМЕНТИ	425	575
“Діялося року Божого тисяча сімсот першого...”	427	575
[Приват-доцент]	466	576
“Діялось се — тому років вісімсот, трохи більше”	479	578
“Недалеко великого гостинця зі Львова до Галича...”	494	580
Міліон	499	581
Запорожці	503	581
Дрібні фрагменти.	512	582
Розділ V. ДОДАТКИ	515	582
Ранні редакції оповідань	517	582
Остатня куця	517	582
Старий терен [I]	528	583
Старий терен [II].	528	583
Пани	532	583
Авторські передмови до збірок	536	583
[Передмова до збірки “Оповідання”]	536	583
[Передмова до збірки “Sub divo”].	536	584
[Передмова до збірки “З старих карток”].	537	584
Подорож на Ай-Петрі	538	584
КОМЕНТАРІ	543	
ПОКАЖЧИК ІМЕН	585	
ПОЯСНЕННЯ СЛІВ.	587	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Грушевський Михайло Сергійович

Твори: У 50 томах

Том 13

Серія “Літературно-критичні та художні твори”
(1887–1924)

Редактор *Л.Веремієнко*
Художнє оформлення *С.Іванов*
Технічний редактор *І.Сімонова*
Коректор *О.Тростянчин*

Грушевський М.С.

Г 91 Твори: У 50 т. / редкол.: П.Сохань, І.Гирич та ін.; голов. ред.
П.Сохань. — Львів : Світ, 2002 — .
Т. 13: Серія “Літературно-критичні та художні твори” (1887–1924)
/упор. Г.Бурлака. — 2012. — 592 с.
ISBN 978-966-603-223-5; 978-966-603-742-1 (т. 13)

Останній з трьох томів серії “Літературно-критичні та художні твори” умістив завершені літературні тексти і фрагменти 1887–1924 років. Представлені оригінальні прозові й драматичні твори М. Грушевського, а також низка перекладів. Частина матеріалів публікується вперше.

Видання розраховане для науковців та всіх, хто цікавиться красним письменством.

ISBN 978-966-603-223-5
ISBN 978-966-603-742-1 (т. 13)

ББК 63.3 (4 УКР)

Формат 70x100¹/₁₆. Папір офс. Гарн. Academy. Офс. друк. Умовн. друк. арк. 48,1.
Обл.-вид. арк. 42,0. Тираж 5000 прим. Вид. № 28. Зам. 81П

Державне спеціалізоване видавництво “Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 2980 від 19.09.2007 р. www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ “Патент”

88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 4078 від 31.05.2011 р.